Tečaj XVII. **NOVICE** List 26.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 29. junija 1859.

Ozdravljati vrančni prisad, čerm ali metljaje.

V poslednji seji kmetijskega zbora v Ravicz-u na Pruskem je bilo gospodarjem na znanje dano od gospoda Lehman-a v Ničeji priporočano zdravilo zoper vrančni prisad, čerm ali metljaje, kakor jim na Notranjskem sploh pravijo, in ki konje, govejo živino in ovce radi napadajo.

1. Pri goveji živini. Berž ko se je zapazilo, da je v kaki čedi le eno živinče za vrančnim prisadom zbolelo, se more po vseh ustah reči, da je omenjena bolezen več ali manj med celo čedo zatrošena.

Da se ta bolezen odverne, se mora:

a) gnoj nagloma iz hleva izkidati,

b) vsakemu živinčetu na persih zavleči; zavleka naj se pustí 14 dní;

c) vsakemu živinčetu naj se daje skozi 6 do 8 dní, in sicer vsaki dan po trikrat mlačne pijače s pšeničnimi otrobi oblojene, in vsakikrat po bokalu piti dati, v kteri se ima 1 lot solitarja in pa 2 lota grenke solí raztopiti, tedaj po 3 bokale pšeničnih otrobov, 3 lote solitarja in pa 6 lotov grenke solí pridjati,

d) dobro rejenim živinčetom naj se puša in vsakemu vzame, ko se mu pušča, po velikosti in močnosti po 4 do 6 funtov kervi,

e) vsakemu živinčetu se dajè zjutraj na tešče, to je, preden se mu klaje prinese, vsaki drugi dan skoz 8 dní 1 lot klorovega apna (Chlorkalk), ki se raztopi v 3 maseljcih merzle vode.

Če letni čas pripustí in kdor ima priliko, mora vsaki dan živino zjutrej in na večer kopati, in če ne dežuje, naj jo pustí od jutra do večera pod košatimi drevesi v senci. Hlev naj se nastilja s peskom namesti slame, da nima živina prilike po slami segati, ako je lačna; razun tega je pesek v hlevu hladen nastel, kar je za unete bolezni pri živini gotovo verlo zdravilo. Med vsem tem se mora tudi hlev vsaki dan zjutrej in zvečer s klorom pokaditi in vseskoz, kar je le najbolj moč, gnoj in scavnico spod živine spravljati.

Ravno tako se mora živina najmanj po dvakrat na dan z merzlo vodo napajati.

2. Pri konjih. Bolni konj se, kar klajo, puščanje in zavleko zadeva, ravno tako glešta in opravlja, kakor goveja živina, le samo klorovega apna se mu ne daje; namesti klora se prideva merzli vodi toliko žveplene kisline (hudičevega olja), da je precej kisla.

Ker pa živinče po ti primeši vode rado ne pije, se je iz začetka menj jemlje, dokler se je živina bolj ne privadi. Potem pa, ko je gospodar pri živinčetu prikazek bolezni zapazil, ga mora vsake pol ure z merzlo vodo klištirati.

3. Pri ovcah. Tudi bolni ovci se mora na persih zavleči in na vratu puščati, pa ne poln maseljc kervi vzeti. Zjutrej na tešče, opoldan in zvečer se dá popiti vsaki ovci 1 dober maseljc te-le mešance, ki se napravi iz 9 bokalov vode, 1 lota žveplene kisline in 4 lotov solitarja. Ta pijača se dan za dnevom posebej napravlja. Če so ovce sol lizati privajene, se jim zvečer tistega dné, kadar se ta mešana pijača napravlja, solí daje, kar se le zato storí, da ovce drugi dan vodo z žveplokislino in solitarjem zmešano same pijó, in to že zavolj tega dovelj dela prihrani, ker jim ni treba preveč okisane vode v gobec vlivati. Dokler pa niso ovce popolnoma zdrave, se nimajo na pašo goniti; kdor ima priliko, naj jih večkrat koplje, ker pogostno kopanje ovcam k zdravju veliko veliko pripomore.

Iz „Landw. Anz.“

Gospodarske skušnje.

(Debele špargeljne zrediti). Angležki vertnarji priporočujejo, da se imajo špargeljnove steblica od konca mesca listopada (novembra) požeti, in potem, ko so ene dní ležale, jih sožgati in njih pepél po špargeljnovih gredah potresti. Po tem pepélu se na vsaki 20 čevljev dolgi in 6 čevljev široki gredi en voz frišnega s tičjekom pomešanega gnoja potrosi in zagrebe. Spomladi zgodaj se greda prekoplje in nekoliko s soljo potrese. Sol zatare plevél in travo, in pospeši špargelj, da hitreje raste in se spešneje debelí.

Gospodarska novíca.

(Slamnati strelovodi). Blizo Tarbes-a na Francozkem si je 18 sosesk strelovode iz slame napravilo. Mnoge skušnje poterjujejo, da ima strela tako moč, da enega vola ubije, in da ena sama slamnata bilka pa toliko moči v sebi ima, da strelo odverne.

Letni zbor c. k. kmetijske družbe v Ljubljani.

(Konec.)

Na Švabskem so leta 1857 napravili družbo za povzdigo konjske reje. Kdor želí v to družbo stopiti in njeni deležnik biti, plača vsako leto 3 gold. S tem dnarjem sosebno in še z nekterimi drugimi dohodki kupuje družtvo vsako leto lepe kobile za pleme in po srečkanji (lozanji) se delé med deležnike; kdor kobilo dobí, mora perve dve žebeti prepustiti družtvu; potem je kobila popolnoma njegova in tudi vse druge žebeta. — To so poglavitne postave tega družtva; pa še več druzega je, kar družbine postave prepisujejo celó natanko. — Osnovo tega družtva je poslalo visoko ministerstvo notranjih oprav slavnemu našemu deželnemu poglavarstvu, in to jo je izročilo kmetijski družbi, naj ona pové, kaj misli o tej družbi, in ali bi se dalo kaj takega tudi pri nas s pridom vpeljati? Glavní odbor, kteri v vseh važnih zadevah poddružnice za njih svèt popraša, jih je vprašal tudi zavoljo tega družtva; tudí še do nekterih drugih zvedenih mož in sosebno do ritmojstra pri žebcarjih v Selu gosp. Ohmig-a, kteri našo deželo dobro pozná, se je družba obernila, da bi zvedila, kaj on misli.

Gospod dr. Bleiweis je razložil zboru vse to in mu razodel, kar je družba pozvedila od poddružnic svojih in še druzih gori omenjenih zvedencov. Da bi bila taka družba deželi zlo koristna, o tem ni dvombe; al koristna more

le tadaj biti, ako bi štela kak tavžent družbenikov, ker le tadaj bi se môglo nakupiti več kobil in po deželi razdeliti. Kakor skušnje učé, naša dežela ne šteje veliko takih mož, kteri za občni prid radi kaj darujejo, — z množico kakih 100 ali 200, nam pa ni nič pomaganega, ker bi komaj eno ali dve kobili leto in dan na deželo dali, — to pa je malo več ko bela vrana. Razun tega bi se jih tudi nad tem mnogo spodtikovalo, da bi mógli dvoje pervih žebet družtvu darovati itd. — Dr. Bleiweis je dalje dokazal, da tudi na Švabskem, kjer so to družbo iznajdli, jim ne gré ta reč kaj veselo od rok; saj 91 deležnikov, ki jih je družba tam vkupaj spravila, ne kaže kaj dobrega vspeha in dolgega obstoja. — Čeravno po vsem tem ni skor nič upanja, da bi se na Kranjskem osnovalo enako družtvo, je na svèt dr. Bleiweis-a vendar zbor sklenil: naj se poskusi povabilo k pristopu v tako družbo; potem se bo že pokazalo: ali se bo toliko deležnikov oglasilo, da bi se môglo družtvo začeti.

Družbeni dnarničar Mihael Prégl je potem zboru na drobno razodel dohodke in stroške, ki jih je imela družba lani; iz tega naznanila se je zvédilo, da so družbeni dohodki lani znesli 5926 gold. in 21½ kr., stroški pa 5484 gold. 44½ kr., tedaj je ostalo še 441 gold. 37 kr. gotovine. Iz prevdarka dohodkov in stroškov za letošnje leto, ki ga je za dobro gospodarstvo ravno tako skerbni kakor natanjčni gosp. kasir zboru ob enem na znanje dal, pa se je posnelo, da bi konec letošnjega leta utegnilo družbi 642 gold. v kasi ostati.

Znano je, da družba v velikih zborih kmetom in ljudskim učiteljem, ki so posebno pridni sadjorejci, deli sreberne svetinje, — drugim večjim posestnikom pa hvalne pisma. Sreberna svetinja je v letošnjem zboru po priporočilu gosp. muzealnega kustosa D. Dežman-a in čast. poddružnice radoljške bila podeljena Primožu Stare-tu, po domače Kristanu iz Podjel v Bohinji, — hvalne pisma za iskreno obnašanje v reji sadnih dreves pa so bile podane: gosp. Janezu Kozler-ju, posestniku grajšine Orteneške, gosp. Matevžu Fincu, posestniku in zdravniku ljubljanskemu, in pa gosp. Fr. Ksav. Souvan-u, posestniku in tergovcu ljubljanskemu.

Ko je bil muzealni kustos gosp. Dragotin Dežman za odbornika kmetijske družbe izvoljen in je bilo 31 novih družbenikov izvoljenih, med kterimi kot častni ud tudi milostljivi škof porežki in puljski, gg. dr. Dobrila, je gosp. predsednik Terpinc sklenil letošnji zbor z nadušeno besedo za kmalno povernjenje zaželjenega mirú in slavno zmago orla avstrijanskega, ker le v mirnih časih napreduje kmetijstvo in obertnijstvo in cvetè kupčija, — vojska utegne dobiček biti nekterim, za veliko večino drugih pa je le velika nadloga!

Zgodovinske reči.

Je li sv. Jeronim bil Slovenec?

Sveti Jeronim, ktero gerško ime pomenja to, kar slovensko Svetoš, Svetomar, Svetoslav, se je rodil okoli leta 346 za cesarja Konstanta v Stridonu današnjem Zdrinju. Staro mesto Stridon je stalo na meji Panonije in Dalmacije. Mesto so Goti pozneje razdjali. Hieronim je bil sin bogatih staršev; očetu je bilo ime Eusebius, ktero ime to pomenja, kar slovansko: Blagočest.

Že zgodaj je prišel v Rim, da se tam nauči gramatike in retorike. Okoli leta 369 je živel v mestu Augusta Trevirorum, današnjem Trieru, in se tam pečal z različnimi znanstvenimi preiskavami. Umerl je leta 420. [1])

Da ni bil Rimljan, se prepričamo iz njegovega predgovora v komentaru preroka Ezehiela, v kterem piše: „Hunc librum etiam linguae meae gentis dedi“.

Sedaj se vprašuje, kakošin je bil jezik njegovega roda? Slovanske sporočila od nekdaj pripovedujejo da — slovenski. Sv. Jeronima imajo za početnika glagolice. To sporočilo so čislali celó v Rimu tako, da je papež Inocenci X. sam se na-nje opiral pisaje: „ut pervetusta ad nos detulit traditio“.

Drugi terdijo, da je sv. Jeronim bil Ilir, toraj današnjih Škipetarjev. Novejše odkritja poterdujejo staro mnenje in staro sporočilo. Slavni Šafařik [1]) sam piše: „Der Urheber der Glagolica war ein schriftkundiger Orientalist. Er schöpfte aus dem Phoenicischen und Hebraisch-Samaritanischem die Buchstaben Alef, He, Jod, Tsade, Koph und Schin“ itd.

V jugoslovanskih zemljah pa nam v stari dobi nobeden drug učen orientalist ni znan razun sv. Jeronima. Ustmeno sporočilo ima tudi historično dokazivno moč.

Nov dokaz za slovenskost sv. Jeronima prinaša gospod dopisnik „Slovenskega Prijatelja“ od 15. aprila 1859 iz Gorice z chiffro X. On iz predgovora k tretjim bukvam razlaganja lista do Efežanov navaja versto: „Quod autem per Tychicum epistola mittitur, valde ejusdem Epistolae congruit sacramentis.... Tychicus enim „silens“ interpretatur“.

Tychicus, kterega je sv. Pavel z listom k Efežanom poslal, je bil rojen Efežan. [2])

Mesto „Ephesus“ so najpervo posedli Karci in Lelegi (Carii et Leleges), pod Androklom pa so si jo Jonci prisvojili. [3]) Po Kroisovi smerti so to mesto dobili Persi, kterim so ga Macedoni prevzeli. Za apostola Pavla je stalo pod rimsko oblastjo, in jezik, kterega so prebivavci govorili, je bil gerški. [4])

Tychicus je bil toraj Gerk, al v gerščini τυχικὸς ne pomenja „silens“, temoč: „zufällig, vom Glücke herrührend, fortuitus, iz korenike: τυγχάνω, „treffen, erlangen, bekommen, begegnen, geschehen, ereignen“, τυχή, „was man bekommt, was einen trifft, Geschick, Zufall, Glück und Unglück“. [5])

Gerško deblo τυγχή išče v sanskritu obliko: tankh tukh, primeri letiško: tikt, geschehen.

Gerški pomen toraj svetemu možu ni mogel na umu biti pri razlagi imena „Tychicus“ v „silens“.

Ravno tako ni v škipetarščini, ktera je hči stare ilirščine debla tih v pomenu „silens“. Le edina slovenščina pozna tih v pomenu „silens“. Korenika slovenska tih se ujema s sansk. tuš, silere, tacitum esse, gaudere, (primeri cerkvenoslov. tihota, hilaritas), tušnika, taciturnus, tušnim, tacite.

Sorodne debla so got.: thahan, silere, thahans, silentium, litevski: tyka, tranquillitas; iz tih je tudi slov. tešiti, beruhigen; in staropruska: tussnam „tacitum“ je tudi sorodna z deblom tuš.

Ker sanskritski jezični sibilant *š* se v zendščini glasi kot *s* in *š*, [6]) in ker so stari Illiri bili soplemeniki Medov in Persov, ter iz debel tuš, tyh, thah v zendščini in ilirščini dobimo oblike: tuš, tus, tyš, tys, in toraj: τυσικός, ne pa τυχικός. Iz illirščine toraj tudi ni mogel sv. Jeronim imena Tychicus v pomenu „silens“ razlagati. Tudi v hebrajščini in sirokaldajščini ni najti besede tih v pomenu „silens“. Drugi jezici, kakor gerščina, latinščina in, ker je v Trieru živel, menda tudi nemščina, dalje iztočni jezici gori omenjeni pa niso mu bili znani. Sadaj ostane edini jezik starih Panonov, ktere jez tako

---

[1]) Obširniše Bolland „Acta Sanctorum“, dalje Wetzer in Welte „Kirchenlexicon“ sub articulo Hieronymus.

[1]) Šafařik „Ueber die Heimath des Glagolitismus“ stran 7, 13. [2]) Paul ad Eph. 6, 21, 22. Acta Apost. 20, 4. [3]) Strabon „Geog.“ XIV. str. 948. Pausanias Ach. 2. [4]) Acta Apost. 19. I Corinth. 15, 32. [5]) Passow, Griech. Lex. s. v. [6]) Bopp „Vergleich. Gramm.“ stran 48.

dolgo bodem za Slovence imel, kakor dolgi mi nasprotniki slednjega dokaza ne poderejo. *)

Ker Jeronim sam piše: „Hunc librum (Ezehielem) etiam linguae meae gentis dedi“, in sporočilo prestave sv. pisma le edini južni Slovani poznajo, tedaj vendar v vseh teh okoliščinah leži dosti verjetnosti, in ni je tako absurdno terditi, da je sv. Jeronim početnik glagolice.

V komentaru sv. Jeronima k preroku Ezaju še se najde druga beseda, ktera ima slovenski glas. Pri razlagi hebrajske besede „Zython“ piše: Zython genus est potionis ex frugibus aquaque confectum, et vulgo in Dalmaciae Panoniaeqe provinciis gentili barbaroque sermone appellatur „Sabajum“. [1])

Kaj je zabaj druga, kakor pijača iz zabi — zobi? Zob se ne veli samo oves, temoč zernje naravnost. Tako ima v češčini zob pomen Fruchtkörner, frumentum, fruges, v rusčini zob, Körnerfutter. (Poglej dotične besednjake).

Korenika je zab (*a* je stariši glasnik kakor *o*) sansk. džab, comedere, sorodno je gerško *ζαβρος*, gefrässig. Kakor je iz korenike žer, žel, fressen, postalo poznamenovanje: želodec, der fressende, in želod, das Fressbare, tako tudi iz zab, zob, poljski: dziob, Kropf der Vögel, ruski: zob, Magen, in Kropf des Menschen, zob, rostrum, Schnabel, kljun po pravem: zobajoče orodje. V sansk. se tudi najde noslana oblika džamb, dilacerare, oscitare, s ktero se ujema slov. zębsti (zambsti, zembsti) dilacerare, odkod zomb, zôb, zub, dens, Zahn.

Za deblo zab govori serbsk. zob, *) ktero po Vuku [2]) ne pomenja samo oves, temoč vsako drugo žito, ktero se konjem daje namesto prave zobi, in ker so v starem svetu najrajši z ječmenom konje pitali, toraj zab, zob tudi ječmen, primeri istersko: žito po dr. Lambelnu v pomenu „ječmen“ iz korenike ži, nähren. „Sabajum“ je toraj Zabaj, primeri zastran oblike: lišaj itd., pijača iz zabi, zobi — potio ex frumento, frugibus, der Trank aus Fruchtkörnern.

Tudi Ammian Marcellin [3]) je zapisal to besedo, in je rekel, da so rimskega cesarja psovavno imenovali „Sabajarius“, „Injuriose compellabatur Sabajarius“. Est autem Sabaja ex hordeo vel frumento (iz zabi — zobi aus Fruchtkörnern) in liquorem conversus paupertinus in Illirico potus“. Pijačo so toraj napravljali slovenski Panoni, in pijača z imenom vred je prišla tudi med druge v Illirii stanovajoče narode kakor med Dalmate itd. Illiricum se tukaj ima zastopiti v administrativnem zmislu. Psovka pa je sopet nastala pri slovenskih Panonih ker oblika „Sabajar“, der Sabajabereiter, je slovenska, primeri suffiks ar v nominibus agentium: kolar, voglar, sedlar itd. Zavoljo suffiksa aja pa cerkvenoslov. lenžaja itd.

Ko so Rimljani Panonijo podjarmili, so tudi hitro začenjali rimske naselbine po panonskih mestih nasajevati.

S temi naselbinami je tudi prišla sv. keršanska vera v Panonijo, in že na nicejskem cerkvenem zboru leta 325 se imenuje panonski škof. [4])

Deželo so vladali predsedniki (praesides), kteri so večidel v Sabarii stanovali. Da so Panonom Rimljani velike dače nalagali, se vidi iz Hygina. [5]) Po Konštantinovi smerti je prišla Panonija pod „Praetorium praefectus Illirici“ in je pod tem bila razdeljena v „Panonia prima“ s predsednikom v Sabarii, kteri je imel naslov „Perfectissimus“; dalje v „Panonia secunda“, ktera je imela predsednika stanovavšega v Sremu z naslovom „Consularis clarissimus“, in v „Savia ripensis“, ktera je imela „praefecta“, z naslovom „Conrector“ in je v Sisku stanoval.

Ti gospodje so opravljali civilne zadeve, trije vojvode z naslovom „Duces spectabiles“ pa vojaške. [1])

V tretjem stoletji so začenjali nemški Kvadje in Markomani Panonijo uznemirovati, in so lepo zemljo tako upustošili, da je sveti Jeronim [2]) pisal: Duša strepeče pri mislih na razdore naših časov, že več, kakor dvadeset let je, kar se med Carigradom in julskimi planinami rimska kerv preliva; — Skytio, Tracio, Macedonijo, Dardanijo, Dacio, Thessallio, Achajo, Epirus, Dalmacio in vse strani Panonije razdira, požira, in plenuje; Goth, Sarmat, Kvad, Alan, Hun, Vandal in Markoman.

Tako se je Panonija zló pokončala, in še bolje, ko so o sredini petega stoletja divji Huni v njo privihreli pod svojim kervoželjnim Attilom. Pod njim so se podirale lepe panonsko-slovenske mesta: Hemona, Siscia, Sabaria, Petovio, Solva itd., in množica prebivavcov je bilo pokončanih.

D. Terstenjak.

*) Nemci imenujejo takošen način etimologizovanja: Volksetimologie“.

[1]) Hieronim in Esaiam 6, 19.

*) Ako bi ne bilo korenike džab — zab — zob, bi se v rusčini in serbščini zob, Fruchtkörner moglo tudi glasiti zub.

[2]) Vuk rječnik s. v. [3]) Ammian Marcell., 26, 8. 2. [4]) Schoenwiesner str. 84, 140. [5]) Hygin „de Limit.“ str. 206.

[1]) Notit. Dign. Imperii oriental. [2]) Hieronimus „Epist. ad Heliodorum“.

Kratkočasno berílo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje).

Drama ali tugokazje.

Če so bile moje sanje blaženosti žive, so bile pa tudi kratke, in zbudim se iz njih že pri puščavnikovi jami. Ko o poldne pred-njo pridem, se mi čudno zdí, da ne vidim Atale nama naproti priteči. Nekakošen nagel strah me prevzame. Bližáje se jami si ne upam Lopez-eve hčere klicati: umišljava moja se bojí enako šuma in tihote, ki bi utegnila na klic moj nastopiti. Še bolj ostrašen po noči, ki pred skalnim predorom gospoduje, pravim misijonarju: „O vi, ki vas nebo spremlja in krepčá, stopite v te sence“.

Kako slab je pač tisti, komur strasti gospodujejo! Kako močan tisti, ki v Boga zaupa! V tem pobožnem sercu, ki ga teža šest in sedemdeseterih let tare, je bilo več serčnosti, ko v vsi gorečosti moje mladosti. Mož mirú gré v jamo, jez pa ostanem zunaj poln strahú. Kmalo pride iz dna skale neko slabostno mermranje kakor jok do mojih ušes. Velik krik zaženem, najdem vse svoje močí ter planem v temo jame..... Duhovi dedov mojih! le vam je znano, kar moje očí zagledajo!

Puščavnik prižge smerekovo baklo in jo derží s trepečo roko nad Atalino posteljo. Lepo, mlado deklo, ki se napol povzdignjeno na komolec naslanja, je bledo in vse razkodrasto. Kaplje merzlega potú se bleščé na njenem čelu; njene napol vgasnjene očí iščejo mi njeno ljubezen skazati, in njene usta se smehljajo. Kakor od strele zadet stermim nepremakljiv z oterpnjenimi očmí, z razpetimi rokami in z napol odpertimi ustnicami. Globoka tihota gospoduje en hip med trojimi osebami tega žalostnega prizora. Puščavnik jo pervi prelomi. „To je, pravi, le merzlica, ki iz truda izhaja, in če se v voljo božjo vdamo, bi imel Bog usmiljenje z nami.“

Pri teh besedah povzame spet zaostala kerv svoj tek v mojem sercu, in z divjaško gibljivostjo prestopim naglo iz prevelikega strahú v preveliko upanje. Atala pa me ne pusti dolgo v njem. Glavo žalostno majaje nama dá znamenje, da naj bliže k njeni postelji stopiva.

„Oče moj“, pravi z oslabljenim glasom obernivši se k duhovnemu: Smerti sem blizo; o Šaktas, čuj brez obupa žalostno skrivnost, ki sem ti jo zakrivala, da bi te preveč nesrečnega ne storila, in svojo mater ubogala. Premagaj se in ne moti me z znamenji žalosti, ki bi malo hipov, ki jih

*

še živeti imam, pohitrile. Veliko imam povedati, in iz bitja serca, ki pojemlje... iz neke ledene teže, ki jo moje persi komaj nosijo, spoznam in čutim, da se ne morem dovolj podvizati".

Po kratkem prenehanji napredova Atala tako-le:

„Moja žalostna osoda je začela skoraj prej, ko sem beli dan zagledala. Dvomilo se je, če bom živela ali ne. Življenje mi ohraniti storé mati moja obljubo: Kraljici angeljev obljubijo, da ji bom življenje posvečila, če smerti uidem. — Nesrečna obljuba, ki me v grob pogrezne!"

„Šestnajsto leto nastopim, ko svojo mater zgubim. Nekoliko ur prej ko umerjejo, me pokličejo k svoji postelji. Hči moja, mi pravijo pričo nekega misijonarja, ki jih je poslednje hipe tolažil; hči moja, obljuba, ki sem jo za-te storila, ti je znana. Boš li mater svojo na laž postavila? O Atala moja, pustim te na svetu, ki ni vreden kristjanov posesti, vsred malikovavcev, ki preganjajo Boga tvojega očeta in mojega Boga, Boga, ki ti je življenje dal in ti ga s čudežem ohranil. Oh, otrok moj, če deviško ogrinjalo ogerneš, se odpoveš le skerbém koče in strastim, ki so serce matere tvoje kalile! Pridi tedaj, ljubčika moja, pridi sem; priseži na to podobo umirajoče matere, da me ne boš izdala pred obličjem neba. Spremisli, da sem se za-te zavezala, da bi ti življenje otela, in da, če moje obljube ne deržiš, boš dušo matere svoje v večno terpljenje pahnila".

„O mati moja! zakaj ste tako govorili! O vera, ki si ob enem moja nesreča in moja blaženost, ki me pogubljaš in tolažiš! in ti dragi, pa revni predmet strasti, ki me še v naročji smerti tare, ti, o Šaktas, vidiš sedaj, kaj je najino osodo tako ojstro storilo!... V solzah se topim, na materne persi se veržem, in obljubim vse, kar se je hotlo, da naj obljubim. Misijonar izreče čez-me strašne besede in mi dá škapulir, ki me za vselej veže. Mati mi žugajo s svojim prokletjem, če bi kadaj svoje obljube prelomila, in ko mi še neprelomljivo molčanje pred malikovavci, preganjavci moje vere, priporočé, umerjejo v mojih rokah".

„Spervega nisem poznala nevarnosti svojih priseg. Polna gorečnosti in resnična kristjana, ponosna zastran španjske kerví, ki v mojih žilah teče, ne vidim okrog sebe, kot ljudí, nevredne, da bi mojo roko dobili; srečno se cenim, da nimam druzega ženina razun Boga matere svoje. — Tebe, mladi lepi jetnik, vidim, tvoja osoda me gane, prederznem se pri germadi gojzda s teboj govoriti; in sedaj še le čutim vso težo svojih obljub".

Ko Atala te besede izreče, stisnem pestí, gledam puščavnika s pretljivim očesom in zaupijem: „To tedaj je vera, ki si mi jo toliko povzdigoval! Pod zlo naj bo prisega, ki me ob Atalo pripravi! Pod zlo Bog, ki naravo overa! Človek, duhoven, kaj imaš opraviti v teh gojzdih?"

„Tebe rešiti, pravi starček s strahovitim glasom, tvoje strasti krotiti in ti braniti, preklinjevavec, da si jeze božje ne nakoplješ! Pač se ti pristije, mladeneč, ki si komaj v življenje stopil, čez svoje terpljenje tožiti! Kje so znamenja tvojih bolečin? Kje so krivice, ki si jih terpel? Kje so tvoje kreposti, ktere same bi ti zamogle nekoliko pravice k tožbi dati? Kje so službe, ki si jih opravil? Kaj dobrega si storil? Oh, nesrečnež! druzega ne vidim v tebi ko strasti in prederžneš se nebo tožiti! Ko boš kakor oče Aubry trideset let v prognanstvu na gorah preživel, ne boš namenov previdnosti tako naglo sodil; takrat boš spoznal, da ničesar ne veš, da nič nisi, in da je ni tako ojstre kazni, ne tako strašnega zla, ki bi ga popačeno meso terpeti ne zaslužilo".

Ogenj, ki se iz starčkovih očí utrinja, brada, ki mu persi zagrinja, njegove gromeče besede ga delajo grozečemu Bogu enacega. Od njegovega veličanstva potert se mu veržem k nogam ter ga prosim odpuščanja svoje togote. „Sin moj", mi odgovori s tako milim glasom, da mi kes dušo presune, „sin moj, nisem te pokaral zastran sebe. Oh! prav imaš, dragi otrok moj, pač malo dobrega storit sem prišel v te gojzde, in Bog nima nevrednišega služabnika od mene. Pa nebes, sin moj, nebes se ne smé nikdar tožiti! Odpusti mi, če sem te razžalil — pa sedaj čujva tvojo sestro. Znabiti, da je še kakošen lek, nikar ne nehajmo upati. Šaktas, vera, ki iz upanja krepost dela, je pač nebeška!"

„Prijatel moj mladi, povzame Atala besedo, bil si priča mojega boja, in vendar si ga le najmanjši del vidil; ostalo sem ti skrivala. Nak, čern suženj, ki v Floridi razbeljen pesek s svojim potom moči, ni tako nesrečen, kot je Atala bila. K begu te napravljam, dasiravno sem gotova, da bom umerla, če me zapustiš; bojim se s teboj v puščavo bežati, čeravno po senci gojzdov hrepenim.... O, ko bi ne bilo druzega treba bilo, ko žlahto, prijatle in domovino zapustiti; ko bi bilo (o strašna reč) le za pogubo moje duše šlo!.. Al vaša senca, o mati moja, vaša senca mi je vedno pred očmí in mi očita svoje terpljenje! Vedno slišim vaše tuge — vidim peklenski plamen vas mučiti! Moje nočí so tužne in polne strašil; moji dnevi brez upanja; večerna rosa se posuši, kakor hitro pade, na moji goreči koži; — vetrom odpiram ustnice, pa vetri, namest da bi mi hlad donašali, se vžgejo od ognja mojega diha. Kolika muka viditi te neprenehoma pri sebi, deleč od vseh ljudí, v globočini samote, in čutiti, da je nepremagljiv zaderžek med nama! — Pri tvojih nogah svoje življenje doveršiti, ti ko sužnja streči, ti v kakošnem neznanem kotu vesvoljnosti jéd in posteljo napravljati — to bi bila za-me največja sreča bila; ti sreči sem blizo bila, vživati pa je nisem mogla. Koliko sanj se je vzdigovalo iz tega žalostnega serca! Koliko sklepov sem delala! Včasih, ko svoje očí na-te vprem, se mi obudujejo v sercu ravno tako nespametne ko pregrešne želje: sedaj bi bila hotla s teboj edina živa stvar na zemlji biti; sedaj — ko čutim, da neko božanstvo moje strasti overa, bi bila rada, da bi se to božanstvo uničilo, da bi se le v tvojem naročji z razvalinami Boga in sveta iz brezna v brezen pogreznovala! Še sedaj... al čem povedati ali ne? še sedaj, ko me ima večnost požreti, ko imam pred neizprošljivega sodnika stopiti, v hipu, v kterem z radostjo vidim, da mi obljuba matere moje — da mi čistost življenje razodeva — o strašna nezložnost! še sedaj mi je žal, da nisem tvoja bila!....

„Hči moja, ji pade misijonar v besedo, bolečina te moti. Prevelika strast, kakoršna je sedaj tvoja, je malokadaj prava, in še naravna ni; in zavolj tega je pred obličjem božjem manj pregrešna, ker bolj iz nekega krivega duha, ko iz pregrešnega serca izhaja. Te ljutosti, ki se tvoji nedolžnosti ne spodobijo, moraš tedaj premagati. Pa tudi tvoja silovita umišljava, otrok moj dragi, te je gledé tvojih obljub preveč ostrašila. Vera ne terja daritev čez človeško zmožnost. Njeni čutljeji, njene zmerne kreposti veljajo več ko prenapeti čutljeji in prisiljene kreposti dozdevne junakosti. Ko bi bila padla, revna zgubljena ovčica, bi te bil dobri pastir iskal in te nazaj v čedo spravil. Zakladi kesanja so ti bili odperti: naše pregreške v očéh ljudí izbrisati, je treba celih potokov kervi, pri Bogu je ena sama solza zadosti. Potolaži se tedaj, hči moja draga, tvoje stanje terja pokoja: obernimo se k Bogu, ki vse rane svojih služabnikov zaceli. Če je njegova volja, kakor se nadjam, da ti bolezni odideš, bom pisal kvebeškemu (Quebec) škofu, ki ima potrebno oblast, odvezati te tvojih obljub, ki so le priproste obljube, in doveršila boš svoje dní pri meni s Šaktasom ženinom svojim".

Pri teh starčkovih besedah napade Atalo kerč, ki jo dolgo lomi, in jo le popustí, da nama znamenja strašne bolečine daja. „Kaj! pravi in sklene strastno svoje roke, pomagati mi je bilo! Svojih obljub sem zamogla odvezana biti!... Da, hči moja, odgovorí pater, in to je še mogoče. — Prepozno, prepozno je! zaupije. Moram li umreti v hipu, ko zvem, da bi bila zamogla srečna biti! O, zakaj nisem tega svetega starčka prej poznala! Kolike blaženosti bi se

sedaj veselila — s teboj, s Šaktasom kristjanom.... potolažena, vpokojena po tem presvetlem duhovnu.... v ti puščavi.... za vselej.... oh! to bi bila prevelika blaženost bila! — Potolaži se, ji pravim in primem revo za roko, potolaži se; to srečo bova še vživala. — Nikdar, nikdar, pravi Atala. — Kako! odgovorim. — Ti ne veš še vsega, zaupije dekle: včeraj.... o nevihti.... sem, malo da ne, svoje obljube prelomila; svojo mater sem, toliko da ne, v peklenski ogenj pahnila; njeno prokletje je bilo že nad menoj, že sem lagala Bogu, ki mi je življenje rešil.... Ko si mi trepeče ustnice poljuboval, nisi vedil, nak, nisi vedil, da le smert objemlješ! — O Bog! zaupije misijonar, kaj si storila, otrok dragi? Pregreho, oče moj, pravi Atala z zmotnjenimi očmí; pa le sebe sem pogubila, mater svojo sem rešila". — Povej vse, zaupijem poln strahú. — Nu tedaj! pravi, svojo oblast sem pred vidila, in ko koče zapustiva, vzamem seboj.... Kaj? povzamem z grozo — Strupa, pravi pater. — V persih mi razsaja — zaupije Atala.

Bakla pade puščavniku z roke, jez pa padem kakor mertev na tla poleg Lopez-ove hčere, starček naji stisne obá v svoje roke, in vsi trije mešamo en hip v temi svoje ihte nad to smertno posteljo.

„Na noge, na noge!" pravi kmalo pogumni puščavnik, in prižgé svetilnico. „Drage hipe zgubljamo; postavimo se ko hrabri kristjani napadom nesreče v bran; verzimo se z vervjo na vratu, s pepélom na glavi, k nogam Najvišjega, milosti ga prositi, ali se njegovim sklepom podvreči. Znabiti, da je še čas. Hči moja, to bi mi bila sinoči povedati."

„Oh! oče moj, pravi Atala, iskala sem vas poslednjo noč, pa nebo vas je bilo v kazen mojih pregreškov odpeljalo. Sicer pa bi ne bil tudi noben lek pomagal, zakaj še Indijani, ki so v vsem, kar strupe tiče, tako zvedeni, ne poznajo nobenega leka za strup, ki sem ga vzela. O Šaktas! sodi sedaj o mojem zavzetji, ko vidim, da mahljej ni tako nagel, kakor sem se nadjala! Ljubezen podvoji moje močí, duša moja se ne more tako naglo od tebe ločiti".

(Dalje sledí.)

Lek za začarane oči.

Slišal sem enkrat pripovedovati, da je petelin kaj debelo in dolgo smreko vlekel; ljudje pa so se nezmerno čudili krilati živalici, malemu gizdavemu ostrugarju, da toliko vleče, kolikor bi čvetero junaških kónj komaj zmoglo. Na to pride dekla z njive, ki nese jerbas plevéla; čudi se, ko vidi mnogo ljudí v veselem hrupu. „Lej no! kaj pa je vam?" — jih vpraša, — se vam vendar niso možgani premaknili?" Vsi kmali ji kažejo na petelina; zakaj imeli so začarane (zacoprane) očí, vprašaje: „je li že kdaj kaj tacega vidila?" „Oj bedaki — jim reče — to je režena slama" — ter se pripogne jo pobrati. Nekemu se pa to za malo zdí, da ga dekla prišteva bedakom, ji zato vès nevoljen verže jerbas z glave in zdajci tudi ona se jame čuditi in z rokama ploskati, da prekosi vse druge občudovavce.

Čudna stvar je mogla v jerbasu biti, da dekla, dokler je jerbas imela na glavi, je prav vidila, potlej pa ne, in je z drugimi vred poskakovala, kakor da bi bila ob pamet. Med plevélom je bila čveteroperesna detelica, za ktero pa dekla ni vedila, in to je pomoč zoper začaranje očí. Ta tolikanj koristni lek bi marsikteremu utegnil pomagati; al kdo more vse tiste razšteti, ki imajo tako nevarno bolné očí?

Nekterim mladenčem in dekletam, kader se ženijo, bi morde ta prečudna travica bila zares velika dobrotnica, zakaj primeri se, da nekterim takrat rade očí kažejo petelinčika, ki predrage reči prevozuje in čez malo tednov, ko se več ne dá pomagati, se pokaže, da se je petelinčiku, ko je po slami iskal zerna, le tanka slama ovila okrog noge. Pa tudi še kakošnemu vdovcu, ki ga že malar s šopčem boža po temenu, in udovici, ki čez prag kimovca koračí in misli, da je oče v rožniku, bi ob času ženitve morda tudi se to zelice kaj prileglo.

Ako bi čveteroperesna detelica nikdar ne omogla, bi bila ona zares predragi biser; al ona ima blezo moč le dokler je živo zelena, in tisti, ki želí, da mu take napake iz očí prežene, jo mora nevedoma pri sebi imeti in jo tudi sam utergati.

Naj toraj tisti, kterim te baže huda napaka vid kazi, v dobi predpusta, kader sneg livade pokriva in slana njeno zelenjavo posmodi, namesto čveteroperesne detelice, si neutegoma poišejo drugih pomočkov, ki jim tudi morejo v tej reči dobro oči izbistriti. Križnogorski.

Slovstvo.

Vodnikov spomenik — Vodnik-Album.

Na svitlo dal dr. E. H. Costa.

(Konec.)

Cvet celega Vodnikovega spomenika pa se smejo imenovati listi ali pisma barona Žigata Cojza do Vodnika; natisnjeni so po rokopisu, ki se hranuje v ljubljanskem muzeji. Iz njih se živo kaže, kakošen mecen za slovenščino in za vsaktero vednost je bil blagi baron, in kako je on sam pomagal pri delu za popolnost národnega jezika, in za izdajo dobrih slovenskih bukev. Živo se tudi kaže, kako pridno, marljivo in združeno so delali s Cojzom vred učeni možje Linhart, Kumerdej in Vodnik. Iz teh listov, devet jih je iz let 1794 in 1795, ni mogoče dajati kacega izlečka, le celi se morajo brati in brati; pisani so sicer v nemškem jeziku.

Gosp. Malavašič je na strani 63 priložil Slovesnosti, obhajane v spomin stoletnega rojstnega dneva Valentina Vodnika, očeta slovenskega pesništva; namreč najpoprej slovesnost, ki se je napravila na svečnični dan 1858 popoldne v Vodnikovi rojstni hiši, pri Žibertu v Šiški, ko je bil odgernjen ondi postavljen spominek; dalje razsvečavo te rojstne hiše na večer, in zbor ob treh po tem na jutro, ob uri, ko se je Vodnik rodil, dalje besedo, ki se je imela 5. februarja v gledišu, ko je bila h koncu ovenčana Vodnikova podoba s predgovorom gosp. Lovreta Toman-a; in v zadnje mertvašnico, ki se je obhajala 6. februarja v cerkvi častitih Oo. Frančiškanov za dušo rajncega Vodnika, kjer se je pela veličastna in žalostna pesem „Dies irae" po Vodnikovi lastni prestavi, in po gosp. Mašekovem napevu.

Ti sostavki se nahajajo v pervem oddelku Vodnikovega spomenika; le nekteri so bili zavoljo enacega predmeta že tukaj omenjeni iz druzega oddelka. Raznoličen je ravno obsežek druzega oddelka; nekteri sostavki se še ozirajo na Vodnika, nekteri na druge slavne može slovenske zemlje; nekteri segajo v slovensko zemljopisje, zgodovinstvo in jezikoslovje, nekteri prinašajo prosto izbrane predmete le sploh v znamenje spoštovanja do slavnega moža.

Pesem v Vodnikovo slavo se bere mnogotero, nemških in slovenskih; perve so dali gospodje Dimitz s prestavo Prešernove pesmi, Kordesch, Leinmüller, Melzer, Vesél; druge pa gospodje Bilc, Cegnar, Hladnik, Kastelic, Kosmač, Miroslav, Praprotnik, Slomšek, Supan, Sušnik, Svetličič, Verbnjak, Virk. Poslednja je g. Blaža Potočnika, ki kakor najkrasniši venec, peta prav v Vodnikovem duhu, h koncu ovenča mojstra pesnikov slovenskih. Vodnika naravnost zadevata tudi gosp. Toman v popisu in gosp. Kurnik v pesmi o Koprivniku — nekdanji Vodnikovi duhovníi.

Z Vodnikovo slavo se edini tudi slava druzih imenitnih slovenskih mož. Gospod Janežič razlaga hvalo U. Jar-

nika, ki je na Koroškem budil slovensko slovstvo, kot Vodnik na Krajnskem; pristavlja tudi njegove pesmi; gosp. Mašek slavi Gala (Petelina), krajnskega rojaka, in hvaljenega glasbarja; gosp. Kordesch daje pripoved o dobrotnosti M. Ravniharja, teržaškega škofa in izverstnega slovenskega pisatelja; gosp. A. Grün, Levičnik in Melcer spevajo slavo dr. Prešernu, po svoje posebno izverstnemu pesniku; gospod Cl. Hermannsthal poje o spominu M. Čopa, prezgodaj umerlega jezikoslovca; gospod baron Lazzarini se glasi o hvalivrednega škofa A. Alojza Wolfa in grofa R. Blagaja; gosp. Toman ne zabi svoje Jozepine Turnogradske, ter pridaja njeno povest „Marula". Gospod Terpinc sploh jemlje v spomin nekdanje dobre učitelje ljubljanskih šol.

O slovenskem jezikoslovji se glasijo: gospod Cigale piše pomina vrednih besed zastran slovensko-nemškega slovarja; gosp. Navratil daje nasvet zastran slovensko-nemškega podnarečnika, ki bi obsegal besede, le v posebnih krajih navadne; gosp. Zalokar daruje slovenski rodovnik, ali imena za vse kolena sorodstva in svaštva. Gosp. dr. Miklošič govori o imenih „Ljubljana, Laibach" str. 189, in razkazuje, kako je po slovniških vodilih iz korenike ljub se stvarilo ime Ljubljana, ki bi se prav za prav moglo glasiti Ljubljane, v mnogobroji; in kako je zopet iz mestnika Ljubljanah po nekem sèm ter tjè navadnem prikratenji nastalo Ljubljah, in od tod nemško ime Laibach. Samo zavoljo korenike se ne prederzuje naravnost soditi, je li navadno ljub, drag, prijeten, je li staroslovensko lub, čelo, teme, po nekterih tudi verh, breg; in zastran oblike Ljubljana v edinobroji ne pomni enacega izgleda. Če bi človek smel kaj pristaviti, bi hotel opomniti, da tudi beseda čelo je v imenu kraja rabljena v pomenu za breg; pri Verhniki stoji malen pod bregom, mu pravijo pod Čelom; utegne ravno to veljati od besede lub. Zastran edinobroja se kaže izgled Poljana za Savo, in Poljanica v Kočevji, ktero ime se drugod vedno glasi v mnogobroji Poljane. Kar se tiče oblike nemškega imena Laibach, se pa sme vendar pomniti, da v najstarjih listinah, ki so se doslej našle, leta 1140, 1221 in 1248, se že bere oblika Laibac, Laibach, pozneje še le Laybach, nikoli pa ne Laubach. Nasproti se Ljubelj v zatiških listinah leta 1268 bere za Lübel, pozneje se glasi Loibel. Kaj tedaj, ko bi se nasprot obernilo, in reklo, da tudi Ljubno se je najpoprej prekerstilo v Laifen, po tem zavoljo dozdevnega pomena besede, brez pravega vodila, v Laufen. Nemci v spremenjevanji slovenskih imen niso celo nič natančni. Po takem bi korenika lub vendar utegnila ostati v pomenu za breg, verh. — Še gré semkaj gosp. Terstenjak z razlago rimske postaje Longoticum — Logatec, ktero ime izpeljuje iz besede long, log ali gojzd, kakor je že znano iz „Novic".

O slovenskem krajopisji je baron Lazzarini-Jablanitz dal mičen nemšk sostavek o potovanji skozi osem dni na Gorenskem; govori o Loki in Železnikah, hvali lepi in veličastni Bohinj; popisuje Jezerce za Triglavom, o kterih je že marsikdo hotel dvomiti, in visoki slap merzle Savice, ki iz njih izvira, tudi prelepo Blejsko jezero in druge krasote tiste strani; dalje piše o Radolici, Kranji in Kamniku, dokler se ne verne v belo Ljubljano; prav podučen in mičen je ta spis, konča se s pesniškim glasom na blago Krajno. Gosp. Levičnik daje razgled iz Ratitovca, ki sega do Triglava in do Grintovca, do Krasa in do Cerkniškega jezera. Tudi pesniki slovijo domače kraje v svojih oglasih, in sicer lepo Krajno sploh g. Heinrich, Hueber, Leinmüller; posebej speva gospod Hueber Bohinj, Savico in Planine; baron Lazzarini Bled in Bohinj, Postonjsko jamo, Idrijo, Cerkniško jezero in druge strani; M. Pretner čuda podzemeljskih jam, gosp. Vesel belo Ljubljano, in gosp. Zaveršnik Troje polje in Bohinj. Kaže se, da so posebno odbrane strani, kjer se je Vodnik navzel pesniškega duha. Gosp. Freyer popisuje svojo izdajo obraza krajnske zemlje, dr. Ulepič pa veliko gledišče v Veroni; — spisu Freyerjevemu se na obrazu bere, da je pisatelj „ein Fremdling in Jeruzalem", sicer bi bil mogel pač vediti, da tergovina s slovenskim slovstvinim blagom še nikogar ni obogatila in — molčal bi bil o tem, da je svojega „Commentar-a" „käuflich wenig" med ljudí spravil. Če je to res „Anlass gab, meine der Slawistik gewogene Feder ruhen zu lassen", ne more biti ta „Ruhestand" prevelika zguba za slovstvo slovensko.

Še ostaja slovensko zgodovinstvo. Gosp. Bradaška razlaga, kaj je Slovane oviralo, da niso dospeli do moči, svojemu množtvu primerjene; gosp. dr. Klun piše o zgodovini slovenskega slovstva. Gospod Kosmač daje pripoved o najdbi Iderskega rudnika; če bi se smelo kaj pristaviti, je to, da, kakor se je letos našlo v Iderskem arkivu, je pravo ime suličarja ali vojaka, ki je zbral pervo rudarsko družtvo, Andrej Perger, in njegov priimek Katzanderle, ne Kancjan Anderlein (Andree Perger, genannt Katzanderle, der Griffner). Gospod Legat piše o Višnjigori, gosp. Leinmüller o rimskem napisu na kamnu na Kerškem; gospod Radič ponuja izleček iz zapisnika verske komisije leta 1614 do 1618, ko so se poslednji ostanki luteranstva odpravljali iz Krajnskega. Gosp. Terstenjak piše odlomek zgodovinski, Ljudevit vojvoda horvatski str. 221; razlagan je ondi boj, ki so ga Horvatje, združeni s Slovenci, leta 819 do 822 imeli zoper Franke, da bi se rešili njih težkega jarma; nesrečen konec je imela vojska, sosedna naroda sta ostala pod ptujim gospostvom, in hrabri Ljudevit je po zalazovavcu bil ostrupljen. Gosp. Verne daje odlomek iz občne povestnice o Turcih, ki so bili dolgo sovražniki Slovencom; gosp. Vijanski deli zgodovinski odlomek o nekdanjih Slovanih.

V zadnje prihajajo še pesniški sostavki, deloma zgodovinskega, deloma drugačnega obsežka, nemški in slovenski. Dr. H. Costa daje národne pripovedi o zalogu pri Moravčah in o Griču na Dolenskem; gospod Kordesch poje pripoved o povodnem možu, gosp. Kurnik o poštengani kaši, narodni jedi, gosp. Kovačič o tožbi revnega dijaka, gospod Lenček o cvetlici „Operosa" (Academia operosorum, družtvo učenih mož, začeto leto 1701 v Ljubljani); baron Lazzarini se ozira v izobraženje krajnskega naroda, in gospod Poženčan poje narodne pripovedi o kralju Matjažu, o sinici, in o Bernekarjevem gradu. Še se nahajajo mnoge druge pesmi raznega obsežka, ki so jih podali gosp. Germovnik, Hašnik, Heinrich, Hušak, Krek, Legat, Levstik, M. Majar, (z gradjansko-cirilskimi pismeni; hvala!) Novak, Urbas, Valjavec, Vesél, Vijanski, Zauper. Gosp. Šubic je dal episodo iz Virgilijevih bukev „Georgikon — o kmetijstvu" poslovenjeno; od Vesel-Koseskega pa je priložen sonet „Potažba", ki ga je Vodnik sam bral, in je napis za-nj nasvetoval.

To vse tedaj obsega Vodnikov spomenik, natisnjen v čveterki na 268 straneh. Da je obsežek obilen, lep in slavnega moža vreden, se kaže iz popisa sostavkov zadosti; — da ni ravno vse izverstno, nektero (pa malo je takega) celó brez vse slovstvine vrednosti, ne krati slave Vodnikovega spomenika. Kdor se pervaku našega slovstva ni mogel pokloniti v dragoceni suknji, se mu je poklonil v borni jopi — gnala pa je vsakega serčna želja, pokazati svetu, da čisla moža, čigar ime v zlatih bukvah domovine naše v pervi versti stojí. 86 pisateljev šteje „spomenik" —čez 1000 pa naročnikov — pač lepa množica na vsako stran! Hvala g. izdatelju za početje njegovo! —

Opomba. Po neljubi pomoti je v tem sostavku ondi, kjer je beseda o zagovarjanji Vodnikovih „okroglih" navedena stran 212. namesti 98. strani. r.

Dopisi.

Iz Gradca 24. junija. J. K. — Kar smo od svojih obljubljenih igrokazov „drevarja“ na svitlo spravili, se je naše obzorje močno spremenilo. Kervoločni Davor bučí in se grozí na vse strani tako strašno, da se krotke in blage muze že zdaj plašno ozirajo, kje bi kaj tihega zavetja najti mogle. Vkljub temu, knižnosti sploh nasprotnemu in neugodnemu vremenu, in ako ravno še od nekterih p. n. gg. naročnikobercov za njim že pred tremi mesci poslane iztise „drevarja“ še nobenega vinarja vidili nismo: nas je nekoliko novih pisateljev podbodlo in ohrabrilo, da smo vendar še dva igrokaza v natis dali, ki bota ob kratkem v enem spehneju *) na svitlo prišla. Njih pervi ima naslov: „starost slabost“, drugi: „pravi Slovenec“. Pri tej priložnosti prosimo gori omenjene naročnikoberce, naj blagovolijo nam vse jim poslane iztise nazaj poslati, ker imamo dovolj priložnosti, jih drugam spečati.

Iz Ljubljane. Krajnska dežela je imela, kakor je našim bravcom znano, 500 kónj cesarski armadi dati po tisti ceni, ki je bila za težke in lahke konje določena. Dve komisii ste šle po deželi nabirat konj, in nabrale ste vseh 500 tako lahko, da razun enega kantona ste dobile povsod predpisano število konj berž pervikrat, — lastnikom so bili dnarji koj plačani; vitez Fridau, fužinar v Gradacu blizo Černomlja, pa za svoja dva žlahna konja, ki sta bila za remonta poterjena in ne dosti manj kot 1000 gld. vredna, ni vzel dnarja za nju, ampak ju je daroval armadi brez plačila. — Še zmiraj dotekajo novi prostovoljci, kterih se je pri magistratu do nedelje zapisalo 203. Naznanilo v predzadnjem našem listu, da je mestna gosposka darovala 4000 gold. za napravo primorsko-krajnskega prostovoljnega batalijona, se nam potrebno zdi s tem razjasniti, da omenjeni znesek od 4000 gold. je dar iz kase mestne gosposke kakor je, na priliko, vsak drug dar, ki ga ta ali uni daruje v ta namen; teh 4000 gold., tedaj (kakor je bilo že rečeno) ne pride k nobenemu davku za priklado; nasproti pa tudi ni misliti, da nam Ljubljančanom sedaj ni treba nič dati, ker je že magistrat 4000 gold. dal; on je dal za-se, mi pa dajmo tudi za-se, ker do tistih 20,000 gold., ktere ima naša dežela v imenovani domorodni namen darovati, manjka še veliko. — Pretekli teden so peljali skozi Ljubljano vjetih 14 Benečanov gosposkega stanú; kam so jih k sodbi peljali, nismo slišali. — Čedalje več dovaževajo ranjenih ali sicer bolnih vojakov iz Laškega, kteri se deloma naprej peljejo v Gradec in še dalje, deloma pa ostajajo v Ljubljani, kjer so za-nje že pripravljene 4 nove bolnišnice, posledne dve v reduti in Križankih. Nasititi popotne lačne in napojiti žejne, obvezati ranjene in vsem, ki so za domovino kri prelivali, tolažiti njih reve, se je pod vodstvom grofinje Chorinskove, gospé Njih eksc. našega deželnega poglavarja, napravila družba miloserčnih gospá ljubljanskih, ktera nabira dnar, kruh, vino, perilo, cufanje in vse, kar utegne bolnim in ranjenim vojakom v prid biti. Svesti smo si, da njih glas ne bo glas upijočega v puščavi, ampak da se bo v Ljubljani in po vsi deželi nabralo obilo darov v tolažbo nesrečnim vojakom.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz bojišča na Laškem. 24. dan. t. m. je bil strašen boj ob reki Minčio, ki je 12 ur terpel. Naša armada se je vzdignila na 4 krajih čez imenovano reko in planila nad sovražnika, — al prevelike sile ni mogla zmagati; prisiljena je tedaj bila se čez reko spet nazaj verniti. Telegraf iz Verone od 25. t. m. popisuje ta boj tako-le: 24. junija dopoldne ob desetih ste se sprijele armadi; desno krilo naše druge armade pod poveljstvom generala Šlik-a se je do dveh popoldne junaško deržalo na svojem mestu, — levo krilo perve armade pod poveljstvom fzm. grofa Wimpfen-a se je čedalje bolj širilo proti reki Chiesi; okoli treh popoldne pa se je sovražnik z vso silo vergel na našo armado pri Solferinu in Cavrianu in jo premagal. Čeravno so naši pri Pozzolengi Sardince otepli, vendar niso mogli zoper zedinjena sovražnika nič opraviti, ker je z svojo največjo močjo središče naše armade prederl in proti Volti derl. Ta okoljšina in nenavadna velika zguba je našo armado primorala, da se je pozno zvečer v strašni hudi uri vernila čez reko Minčio nazaj. Včeraj ponoči so naši še imeli Pozzolengo, Monzambano, Volto in Goito. Koliko je vojakov v tem silnem boju na obeh straneh padlo, še ni znano. Cesar imajo svoje glavno stanišče sedaj spet v Villafranki — majhnem mesticu, ki šteje 5000 prebivavcov in stojí v sredi naših najmočnejših čveterih terdnjav. Po vsem, kar se je na Kresa dan zgodilo, se mora pričakovati, da se bo kmali spet od novih hudih bojev slišalo. Bog daj, da bi hrabra naša armada dosedanjo zgubo pobotala še z večjo zmago! Sledeči generali so sedaj poveljniki naše armade na laškem bojišču: fzm. grof Wimpfen, general konjikov grof Šlik, nadvojvoda Albreht, fml. grof Degenfeld, fml. grof Clam-Gallas, fml. knez Edvard Lichtenštein, fml. knez Švarcenberg, nadvojvoda fml. Karl Ferdinand, fml. grof Stadion, fml. baron Zobel, fml. vitez Benedek, general konjikov grof Šafgoče, fml. baron Wernhardt, fml. žl. Weigel, fml. knez Friderik Lihtenštein, fml. baron Reišah, fml. grof Horvath-Tholdy, fml. grof Thun-Hohenstein, general konjikov princ Würtenberg, fml. knez Franc Lichtenštein in pa fml. nadvojvoda Ernest. Cesar sami so z oklicom iz Verone 18. dan t. m. višje poveljstvo prevzeli in na čêlo cele armade stopili. — Ravno zdaj je prišlo iz Dunaja telegrafno naznanilo, da zavolj važnih vladarstvenih opravkov se bojo cesar kmali na Dunaj nazaj podali in da so za ta čas višje poveljstvo fzm. baronu Hess-u izročili, kteri je že pred 10 leti na ravno tem bojišču na strani nepozabljivega Radecki-ga se tako slavno obnašal.

Iz Dunaja. Unidan smo povedali, da kuponi narodnega posojila od leta 1854, ki zapadejo 1. dan prihodnjega mesca julija, se ne bojo več v srebru plačali, ampak v bankovcih z nadavkom 25 od sto. Velik razloček pa je med temi ravno imenovanimi kuponi in pa tistimi, kteri so že zapadli poprej, postavimo, 1. aprila 1859 ali pa 1. oktobra 1858. Ti poprej zapadli kuponi imajo danes nadavk 35, uni pa le 26 pri 100. Zakaj pa to? — zato, ker poprej zapadli imajo pri colnih plačilih veljavo srebernega dnarja. — Kuponi, kteri imajo od 1. julija določeni nadavek od 25 pri 100, se pa prerajtujejo tako-le:

1	kupon	za	30	krajc.	star.	dn.	plača	62	krajc.	nov.	dn.
1	„	„	1 gld.	15 kr.	„	„	„	1 gld.	56 kr.	„	„
1	„	„	2 „	30 „	„	„	„	3 „	12 „	„	„
1	„	„	12 „	30 „	„	„	„	15 „	62 „	„	„
1	„	„	25 „	— „	„	„	„	31 „	25 „	„	„
1	„	„	125 „	— „	„	„	„	156 „	25 „	„	„
1	„	„	250 „	— „	„	„	„	312 „	50 „	„	„

Iz Tersta se piše časniku „Presse“: V Antivari so si francozke vojne ladije stanišče zbrale; vsaki dan jih dohaja več; francozki mornarji se šeptajo na uho, da bi to parobrodje utegnilo dalmatinskemu primorju veljati. Po tem takem bi bilo tedaj vse to zlagano, kar je Francoz govoril o tem, da vojska ne bo čez Laško segla. — Zagrebške novine za gotovo pripovedujejo, da je te dni več francozkih ladij v luko Antivarsko prijadralo in mnogo orožja in streljiva za Černo goro oddalo. Dozdaj je v ti luki 25 francozkih, 4 angležkih in 5 turških ladij.

Iz Tiroljskega. Iz Inšpruka piše Oe. C. 21. dan t. m.: „Danes je le lepo napravljena in oborožena študentovska kompanija, okoli 200 glav močna, proti meji

*) Heft.

marširala; velika množica ljudí jo je spremila. Do konca tega mesca bo samo iz inspruškega okraja 19 kompanij strelcov, vsaka od 150 do 200 mož močna, na meji naše dežele stalo in čakalo tù sovražnika, ako bi utegnil žugati tudi nam; dozdaj pa še ni ne duha ne sluha od njega. Vsa tirolska dežela je z napravo strelcov na nogah.

Iz Milana. Zbor mestnih svetovavcov je sklenil, da se ima Napoleonov razglas do Italijanov v beli marmor vrezati in ta spominek za večne čase v veliki cerkvi shraniti. — Osupnil je pa nektere mestnjane oklic, da vsi davki poprejšne vlade ostanejo tudi zdaj in tudi posojílo od 45 milijonov se ima odrajtati novi vladi tako kakor ga je razpisala avstrijanska vlada. Veliko ljudstva vrè k Garibaldovim četam.

Od poljske meje se piše v „Allg. d. Ztg.“ sledeče: „Zvedilo se je, da dvoje kerdel rusovske armade maršira proti zahodu, dvoje pa proti Galicii; garde pa potujejo v Litavsko, da se ondi postavijo kot reserve; pravijo, da je Kališ za glavno stanišče izvoljen. Vidi se iz vsega, da rusovska vlada nabirá čedalje več armade na svoji nemški meji in da — gledé na vse te priprave — Nemci ne smemo dalje več rok križem deržati“.

Iz Nemškega. Iz Berolina. Ko je „Preuss. Ztg.“ unidan povedala, da se pruska vlada za vojsko pripravlja, je sprožila nektere besede tudi o tem, kar misli pruska vlada od francozke terjati, namreč: da nobena laška dežela ne sme pod francozko oblast priti, — da noben Napoleonovec ne bo laški vladar, — da sardinska dežela ne sme večja postati itd. Angležki časnik D. N. pa piše, da dosihmal pruska vlada še ni nič takega francozki pisala. Pripoveduje se tudi, da Napoleon, ko je unidan v Milanu bil in mu je nekdo besedo o mirni spravi sprožil, ni druzega na to rekel, kakor da še ni čas za take pomenke; „še le ko bote Mantova in Verona padle in bo v Benetkah sardinsko-francozka posadka, bomo od mirú govorili“. — Ali je to Napoleon res govoril ali ne, ne vemo; nemogoče pa ni.

— Bolehni kralj se bo popolnoma odpovedal vladarstvu in vso kraljevo oblast izročil svojemu bratu, sedanjemu namestniku svojemu.

— Iz Frankobroda 21. jun. V včerajšnem pervem zboru ni še nihče čerhnil besedice o tem, kar dan današnji svet pretresa; v saboto bo drugi zbor.

— Iz Monakovega 20. jun. Zdaj je gotovo, da bo 7. kerdelo parske armade deželo zapustilo; govori se, da se bo postavilo poleg reke Majn.

Iz Italije. Iz Rimskega. Napoleon in kralj sardinski sta na Laškem toliko prekucijskega semena sejala, da ju zdaj že preobilna žetev nadležuje. Kakor v drugih mestih papeževih, tako so začeli tudi v Rimu se siliti Franko-Sardincom; to pa dela Napoleonu in Viktoru Emanuelu velike sitnosti, ktera se rada hlinita, da sta iskrena varha papeževih dežel in papeževe moči. Ko je iz Bologne prišla deputacija do kralja sardinskega s ponudbo, naj to mesto vzame v svojo oblast (diktaturo), je poslance okregal rekši: „Sv. oče papež je ostal med svojim ljudstvom; on ni bežal in se vladarstvu odpovedal kakor vladarji v Parmi, Modeni in Toskani; Bog ne daj, da bi kdo hotel spodkopati papeževo svetno moč, ktero moramo še le uterditi. Pa tudi tega ne pozabimo, da je papež lašk vladar.“ Prihodnost bo učila, kako dolgo bojo te lepe besede veljale.

— Iz Napolitanskega 21. junija. Med možaki, ki so terjali od mladega kralja novo ministerstvo, je bilo tudi več oficirjev iz verste topničarjev, konjikov in pomorskih. Kakor v Toskani začenja tudi na Napolitanskem armada glavo povzdigovati; sliši se, da bo kralja prosila, naj se s Sardinci združi zoper Avstrijo. (Ako je to res — pravijo časnikarji — se utegne v Napolji vse to ponoviti kar se je zgodilo v Fiorenci).

Iz Francozkega. Iz Pariza. Govorica, da cesar Napoleon pride kmali v Pariz nazaj, je prazna; pred tednom je pisal sam cesarici, da ne upa pred 15. avgustom se v Pariz verniti. — Spet se govorí, da bo vlada za vojskine potrebe 500 milijonov frankov na posódo vzela; deržavnemu zboru, ki se bo v ta namen snidel prihodnji mesec, bo nek tudi na serce položeno, naj sklene, da se tudi za Sardince pod poroštvom francozke vlade najame 200 milijonov frankov.

— Vjetih avstrijanskih vojakov bojo nekoliko poslali v Algerijo, kjer francozka vlada dela nove železnice, da si bojo z delom bolji kos kruha služili; siljeni sicer ne bojo k delu, pa bojo raji delali in si še kaj zaslužili kakor postopali in pomanjkanja terpeli. Tudi na otok Aix so peljali več vjetih; prostakom je dopušeno kakor koli hočejo v službo kam stopiti; oficirji ostanejo prosti v mestih; toda obljubiti so mogli, da ne bojo nikamor pobegnili. Oficirji in prostaki dobivajo določeni dnar za živež.

— V Fontaineblau-u, velikem cesarskem gradu z 900 sobami, popravljajo izbe, v kterih je pod Napoleonom I. stanoval papež Piji VII. od leta 1809 do 1814. Pravijo, da pričakujejo nekega visokega gosta, — berž ko ne papeža Pija IX., kterega Francozi s toliko ljubeznijo objemajo, da ga ne za trenutek ne spusté izpred svojih očí.

— Od poslednje vojske ob reki Minčio 24. dan t. m. je telegrafiral cesar Napoleon cesarici še tisti večer tole: „Veliki boj, velika zmaga; vsa avstrijanska armada je bila danes v vojski; mi smo zmagali; veliko kanon in bander jim vzeli in veliko jih vjeli; vojska je od 4. zjutraj do 8. zvečer terpela“.

— „Patrie“ od 24. t. m. piše, da 40,000 vojakov, večidel iz afrikanskih regimentov nabranih, gré na jadransko morje.

Iz Angležkega. Iz Londona. Lord Palmerston je neutralnost in svobodne prenaredbe obljubil. Govorí se, da je kraljica angležka kaj gorko lord Palmerstonu na serce položila, naj, kolikor je le mogoče, angležka vlada v sedanjih homatijah edina bode s prusko.

— Košut se je 16. dan t. m. iz Londona podal v Genovo; potni list mu je dala sardinska vlada, podpisala ga mu je francozka. Kaj hoče v Genovi, se bo kmali slišalo.

— Angležke ladije, ki so prijadrale v Karf, so na poti v severni del jadranskega morja.

— Po ukazu angležke vlade so v Portsmuth-u vse priprave za pomorsko vojsko ustavljene. Čudna novica!

Iz Turškega. „Moniteur de la Flotte“ piše, da bojo terdnjave v Dardanelih za brambo napravili in z obilnišem številom kanon in možnarjev preskerbeli.

— Iz Carigrada 10. jun. Pretekli pondeljek opoldne je véliki knez Konštantin s svojo ženo v Carigrad prišel; strel topov je naznanjal prihod njegov. Krasna ladija ga je peljala v Tophano, kjer ga je sultan, čakavši ga tù dve uri, sam sprejel. Kaj takega, da bi se bil sultan sam ponižal kakemu ptujcu naproti priti, se še nikdar ni dozivelo na Turškem.

Darovi za Vodnikov spominek:

Gospod J. P. ostanek od Vod. Alb. — 30 krajc.

☞ Gospod Edmund Terpin, kupec na velikem tergu v Ljubljani Nr. 280, kupuje tudi letos umorjene svilne ali židne kokone ali mešičke in jih dosti dražje plačuje kakor druge leta. Vredništvo more gosp. Terpina vsem priporočiti, ki imajo tega pridelka kaj naprodaj.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**